

Kulin László

Közigazgatás; az állam, az önkormányzatok és a civil szervezetek jóléti ellátásai

A követelménymodul megnevezése: Gyermekellátási alapfeladatok

A követelménymodul száma: 1868-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-002-50

KÖZIGAZGATÁS;AZ ÁLLAM,AZ ÖNKORMÁNYZATOK ÉS A CIVIL SZERVEZETEK JÓLÉTI ELLÁTÁSAI

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

H. Éva egyedül neveli 4 gyermekét. A gyermekek 3, 4, 7 és 9 évesek. Az apa évekkorábban elhagyta a családot, anyagilag nem támogatja őket. A ház, amelyben laknak vályogból készült, komfort nélküli. Az anyának nincs munkahelye, csak a gyermekek után járó állami juttatásokat kapja. A helyi önkormányzat pénzbeli és természetbeni juttatásokkal próbálja segíteni a családot. Ez a segítség azonban kevés lesz, ha nem változik a helyzet, a gyermekeket elszakíthatják az anyától, és gyermekvédelmi gondoskodásba kerülhetnek.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. A közigazgatás szervezete és intézményei

A közigazgatás olyan szervrendszer, melynek alapvető funkciója a törvényhozó szervek által meghatározott feladatok közhatalommal és egyéb szervezési eszközökkel történő végrehajtása, megvalósítása.

A közigazgatás a közérdek érvényesítésének funkcióját jogalkalmazó és szervező tevékenység útján látja el.

A közigazgatás rendszere: államigazgatás, önkormányzati igazgatás. E két szervezetrendszer:

- a kormány által irányított felülről lefelé, központi és területi szintre szerveződő, hierarchikusan felépülő államigazgatási szervek rendszere
- valamint a helyben (települési és területi alapon) szervezett és választott testületek által irányított önkormányzati közigazgatási szervek rendszere

Az államigazgatási szervek:

- jogszabályban meghatározott feladat és hatáskörrel, igazgatási jogosítványokkal rendelkeznek
- önálló döntési jogkörrel rendelkeznek

- a rendszerint hivatali formában működő államigazgatási szervek élén egyszemélyi felelős vezető áll, aki egyben a hatáskörök és igazgatási jogosítványok címzettje
- az állami költségvetésben meghatározott, önálló költségvetéssel rendelkeznek
- a működéshez szükséges, az állam tulajdonában álló vagyont kezelik
- a felettes államigazgatási szerv-végső soron a kormány- irányítása alatt állnak.

Az önkormányzati közigazgatási szerv:

- az önkormányzati jogok a helyi választópolgárok közösségét illetik meg
- törvényben meghatározott, illetve saját maga részére megállapított feladatokat lát el, feladatai ellátásához törvényben meghatározott hatáskörrel rendelkezik
- önálló döntési jogkörrel rendelkezik (hatáskörének gyakorlását azonban egyes szerveire átruházhatja)
- a lakosság által választott képviselők, illetve vezető irányításával működik
- szervezetét, működését a törvény keretei között maga határozza meg
- költségvetését önállóan állapítja meg
- működéséhez saját tulajdonában álló vagyonnal rendelkezik
- nincs felettes szerve

A közigazgatási eljárás alapelvei:

Az alapelvek rendeltetése az, hogy segítik megismerni a törvényalkotó célját és a törvény főbb törekvéseit.

A hatósággal szemben támasztott követelményeket meghatározó alapelvek:

- törvényesség elve
- a közigazgatási hatóság hatáskörét a jogszabályokban előírt célok megvalósítása érdekében, mérlegelési és méltányossági jogkörét a jogalkotó által meghatározott szempontok figyelembe vételével és az adott egyedi ügy sajátosságaira tekintettel gyakorolja
- a hatáskör gyakorlásával való visszaélés tilalma
- a szakszerűség, az egyszerűség, a gyorsaság és az ügyféllel való együttműködés elve
- a közigazgatási hatóság az ügyfél jogát és jogos érdekét csak a közérdek és az ellenérdekű ügyfél jogának, jogos érdekének védelméhez szükséges mértékben korlátozza
- a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelme
- a törvény előtti egyenlőség, diszkrimináció tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye
- a szabad bizonyítás elve
- a hivatalból való eljárás elve
- a költségtakarékos eljárás kötelezettsége
- az elektronikus ügyintézés ösztönzésének elve

2. A szociálpolitika alapfogalmai

A szociálpolitika az állam az állam és állampolgárok közötti viszony egyik intézményesülése. Célja a szükségletek kielégítése, a szükséglet kielégítés ugyanis közüggé válik. Az állami szociálpolitikára a piaci kapcsolatok révén nem megfelelően kielégíthető szükségletek esetén van szükség.

A szociálpolitikától el kell különíteni a társadalompolitikát. A társadalompolitika nem az individuális, hanem a közösségi érdekeket nézi, nem a mikro szintre koncentrálnak. Nem humánpolitika (szegényügy politika), hanem ennél jóval több. A humánpolitikát csak a termelő ember érdekli, a legnagyobb teljesítmény. A társadalompolitika nem feltétlenül jóléti politika. Tartalmaz olyan intézkedéseket is, amelyek bizonyos társadalmi csoportokat hátrányosan érintenek: **kedvezmény megvonás elve**: hátrányba hozhat végtelen célcsoportokat is. A társadalompolitika nem azonos a társadalombiztosítással. Hazánkban a rendszerváltás előtt a központi költségvetésből finanszírozták a társadalompolitikát és a Társadalombiztosítást (TB) is.

A társadalompolitika és a szociálpolitika közötti határvonal: a társadalompolitika gyűjtőkategória, az ágazati struktúrák (gazdaság, kultúra, oktatás stb.) harmóniájára törekszik. Ha a működésük optimális, akkor nincs szükség szociálpolitikára, mint korrekációs eszközre.

A társadalompolitika alatt olyan intézkedések összessége értendő, amely a társadalom minden tagjára kiterjedően, a társadalom életére a szociálpolitika körén túl a kulturális vonatkozásokat is magában foglalva arra irányul, hogy megváltoztassa a társadalom szerkezetét.

A szociálpolitika megközelítései, céljai:

Szociálpolitikán kezdetben a szegénység enyhítésére szolgáló "csillapítószerkesztés összességét" értették. Kialakulása időszakában a szociálpolitikát a munkáskérdéssel azonosították.

A szociálpolitikán azoknak a beavatkozásoknak és intézkedéseknek a rendszerét értjük, amelyek a munka- és életfeltételek javítására irányulnak.

A szociálpolitikai célok végrehajtása több módon lehetséges: állami, társadalmi, üzemi szociálpolitika révén. Az állami szociálpolitikát az a felismerés hozta életre, hogy a munkaviszonyokból eredő feszültség a kapitalizmusban az állam érdekeit, sőt magát az állami létet is veszélyezteti.

A társadalmi biztonság fogalmába a szociálpolitikai intézkedéseknek az a komplexuma tartozik, amely nem annyira közvetlenül az életkörülmények javítására, hanem inkább az életkörülmények rosszabbodását előidéző veszélyekkel szembeni oltalmazásra irányul. A társadalmi biztonság felfogható a szociálpolitika egyik céljaként is.

A leíró közigazgatási felfogás (**pragmatikus megközelítés**) felsorolja a szociális közigazgatáshoz tartozó ágazatokat, és ezek együttesét tekinti szociálpolitikának. A szociálpolitika egy cselekvési mező, melyben történelmileg kialakult intézmények működnek. Eszerint idetartozik az egészségügy, közoktatás, jövedelemprogramok, társadalombiztosítás, segélyezés, lakáspolitiká, szociális szolgáltatások. Újabban ide sorolnak bizonyos munkaügyi szolgáltatásokat (munkaerő közvetítés) és a környezetvédelem egy részét is.

Az intézmények besorolása itt nem elvi, hanem gyakorlati alapon történik, bizonyos közös vonások megléte alapján. Ezek:

- Jelentős állami szerepvállalás–az állam rendeletekkel, törvényileg szabályozza, közpénzekből finanszírozza ezen intézmények működését, vagyis a szociálpolitika a redistribúció (központosított jövedelem–elvonás és újraelosztás) területén működik
- Az ide sorolt intézmények az állampolgárok egyénekre is lebontható szükségleteit elégítik ki, a lakosság jólétét szolgálják (ezért nem sorolják ide például az úthálózat–vagy közterületek fenntartását).

Összegezve: a pragmatikus megközelítés a szociálpolitikához sorolja azokat az intézményeket és cselekvési rendszereket, melyek az állampolgárok meghatározott szükségleteit a piac megkerülésével elégítik ki, részben vagy egészben közpénzekből finanszírozottak.

A **funkcionalista** megközelítés szerint szociálpolitikára a társadalmi együttélés zavartalanságának biztosítása érdekében van szükség. Alapvető kérdése: milyen társadalmi funkciók betöltésére jöttek, jönnek létre szociálpolitikai rendszerek.

A hangsúlyt a változó társadalmi funkciókra, diszfunkciókra, az ezek feloldását célzó eszközökre helyezi. A szociálpolitika célját a mindenkori status quo fenntartásában látja, melyet a szükségleteket kielégítő intézmények létrehozásával, kialakításával értek el. A kapitalizmus fejlődésének eredménye a modern szociálpolitika: a gazdasági változások társadalmi változásokat indukáltak, a tőkés intézmények óhatatlanul megfosztották az elérhetőségektől azokat a rétegeket, amelyek a piacon nem tudtak érvényesülni, tömegessé vált a gazdasági berendezkedésből adódó szegénység, új problémák jelentek meg, mint bűnözés, járványok, lakásínség. Veszélybe került a társadalom újratermelődése és integritása, aminek eredményeként kialakultak azok a rendszerek, intézmények, amelyek átvállalták a korábban lokálisan ellátott feladatokat.

Összegezve: ez a meghatározás a funkcionalista társadalomelmélettel kapcsolódik. Fő szempontja a szociálpolitikai tevékenységek értékelésénél, hogy azok mennyiben járulnak hozzá a társadalom zavartalan működéséhez, az integráltság megőrzéséhez, az adott strukturális viszonyok újratermelődéséhez.

A **strukturális megközelítés** szerint a szociálpolitika szerepét az állam strukturális feszültségeiből származó konfliktusok oldásában határozza meg.

Hasonlít a funkcionalista megközelítéshez, azonban nemcsak a szükségleteket vizsgálja, hanem azt is, hogy ki vagy kik döntenek el, hogy milyen igények kielégítését kell a szociálpolitika hatáskörébe utalni. A szociálpolitikát strukturálisan meghatározott folyamatként, az állam és az állampolgárok közti változó viszonyként értelmezi. Eszerint a szemlélet szerint a történelmi fejlődést a tőkés rendszerekben jelentkező társadalmi feszültségek indukálták (eleinte a munkások, majd később más csoportok is kivívták a szükségleteik elismerését). A társadalom a jóléti redistribúció körének növelését, és a hozzáféréshez való jogosultság kiszélesítését követelte. Így megnőtt azoknak a szükségleteknek a köre, melynek kielégítése kikerülhetett az árukapcsolatokból (ezt a folyamatot nevezzük árutlanításnak). Mindig az adott társadalom gazdasági-, társadalmi fejlettsége, értékrendje, erőviszonyai határozzák meg, mely szükségletek árutlanítását vállalja a közösség, illetve az állam. Mivel a rendszer dinamikusan változik, szükségszerűen változnak a szociálpolitika határai is, ezért egy olyan szociálpolitikai rendszerre van szükség, mely képes a konfliktusokat rugalmasan kezelni, s változtatni az új szükségleteknek megfelelően.

Ahhoz, hogy egy államban működő szociálpolitikáról beszélhessünk, a következő feltételeknek kell teljesülnie:

1. Intézményesültség: A társadalomban szokásossá vált szervezeti formákat nevezzük szociálpolitikának. Ide tartozik a magánjótékonyosság is.
2. Az állam és az állampolgárok közötti viszony egyik intézményesülése. Az egyik szereplője az állam, a másik maga a közösség, a polisz. Így csak olyan tevékenységet nevezünk szociálpolitikának, amelyben valamilyen formában az állam is jelen van.
3. Az állami finanszírozás formája lehet finanszírozás, szolgáltatás, működtetés, szabályozás
4. A szociálpolitika célja a szükségletek kielégítése. Olyan szükségletek kielégítéséről van szó, amelyek az egyének létének fenntartásával, társadalmi és fizikai életesélyeivel közvetlen kapcsolatban vannak.
5. A szükséglet kielégítés közüggé válik. A közüggé válás egyik oka, hogy a civil társadalom szerveződése és a hatalom közti alkuk kikényszerítik a közüggé tételt.
6. A szociálpolitika túlnyomórészt az állami elosztás, újraelosztás eszközeivel fedezi a szükségleteket. A szociálpolitika létrejöttének feltétele az erős állam kialakulása. Nem beszélhetünk addig szociálpolitikáról, amíg nem teremtődött meg a beavatkozásra képes erős állam.

7. A szociálpolitika alapvetően a fogyasztás és az elosztás területén működik

A szociálpolitika egyik sarokköve a szegénység értelmezése. Szubjektív és objektív szegénység közti különbség, hogy az előbbi a személyben rejlő okok miatti állapotok (pl. szegénység testi fogyatékoság miatt), az utóbbi viszont a gazdasági-társadalmi helyzettel összefüggő állapot (pl. szegénység munkanélküliség miatt).

A szegénység tekintetében abszolút és relatív szegénységről beszélünk. Abszolút szegénység az, ha a jövedelem nem elégséges az egészségi-higiéniai szempontból lényegesnek minősülő szükségletek fedezésére. Relatív szegénység az, ha a jövedelem az adott társadalmi helyzetben csekély a társadalmi átlagjövedelemhez képest.

A szociálpolitika megközelítési szintjei:

Makroszint: a társadalom egészét átfogó, állam és társadalom közötti viszonyra utal.

Mezoszint: a két szint közötti szervezeteket, intézményeket, s az ezeken belüli kapcsolatrendszereket jelenti. Több részterülete van, melyek a helyi és központi állam munkamegosztása, piaci vagy nem piaci szervezetek bevonása az állami szociálpolitikai feladatok megoldásába, különféle gazdálkodó szervezetek humánpolitikája is ide tartozik.

Mikroszint: egyéni vagy családi szint, személyközi kapcsolatok, szociális munka, kisközösségi segítő hálókat jelent.

A szociálpolitika szereplői:

Alakítók:

- Lehetnek belföldiek és külföldiek
- Egyének és családok
- Formális szervezetek
- Alkalmi lobbyk, kapcsolati hálók (informális csoportosulások)
- Települési önkormányzatok
- Funkcionális önkormányzatok (társadalombiztosítás, kisebbségi önkormányzat)
- Állam

Hatalmi helyzet szerint az alakítók lehetnek:

- Döntéshozók
- Döntés előkészítők
- Pénzt-szolgáltatást adminisztrálók
- Pénzt-szolgáltatást nyújtók
- Nyomásgyakorlók

Az alakítók tagolása lehet:

- Életkor szerint
- Nemek szerint
- Gazdasági aktivitás szerint (aktív-inaktív)
- Egészségi állapot szerint
- Társadalmi struktúrában elfoglalt hely szerint

A jóléti prulalizmus

A különböző társadalmi szintek, az ahhoz kapcsolódó szervezetek vagy intézmények közötti szociálpolitikai munkamegosztást jelenti.

3. A szociálpolitika értékei:

Szabadság

A szabadság teszi lehetővé a választást, azt, hogy az ember saját sorsát formálhassa. A szabadság lényegéhez tartozik a kényszermentesség. A szabadságnak azonban mindig vannak korlátai. A pusztító, másokat szabadságuktól megfosztó szabadságértelmezéssel szemben azt mindenki elfogadja, hogy az egyén szabadságának korlátja a másik hasonló mértékű szabadsága kell, hogy legyen.

Egyenlőség

Az egyenlőség jelenti az életesélyek, a feltételek, a bánásmódok egyenlőségét. A fizikai életesély azt jelenti, hogy az egyes társadalmi csoportoknak milyen eltérő esélyek vannak arra, hogy bizonyos életkort megéljenek, lehetőleg minél egészségesebben. A társadalmi életesélyek azt fejezik ki, milyen lehetőségei van az egyes csoportok tagjainak arra, hogy valóságosan, ne kényszerből, szabadon válasszanak maguknak sorsot. Beszélünk kell a kimenetek egyenlőségéről is. E szerint akkor igazságos egy társadalom, ha annyira biztosítja a rosszabb helyzetűek hátrányainak kompenzálását, hogy végül is a jó helyzetűekkel azonos valószínűséggel érnek célba az élet bármely területén.

Szolidaritás

Testvériséget, összetartozást, kölcsönös segítséget jelent. A szolidarisztikus közösségek általában valamilyen együttes érdek mentén szerveződnek, s e közösségek valamilyen áldozatra is hajlandók a közös érdekért, a közösség erősítéséért. Noha a mai társadalmakban az önzetlen segítség nem halt ki, sokan gondolják úgy, hogy túl kevés van mindebből. Sajnos nem megfelelő a nemzetek közötti szolidaritás.

Tolerancia

A másság elfogadását, a mássággal szembeni türelmet jelenti. A tolerancia bonyolult, ellentmondásokkal terhes problémákat vet föl. Ezek közül az egyik legnehezebb, hogy lehet tolerálni azokat, akik maguk is intoleránsak? Például van-e joga egy intoleráns szektának panaszt tenni, ha őt nem tolerálják?

Igazságosság

Magában foglalja a jótékonytságot, a caritást, és jelent elosztó igazságosságot, amely a javak elosztására vonatkozik. Igazságos az, ami a társadalom jóléte számára hasznos. Vannak akik szerint igazságos az, ami a társadalom jóléte szempontjából hasznos. Az elosztás akkor optimális, ha nem változtatható meg úgy, hogy senki ne járjon rosszabbul. Társadalmi igazságosságról akkor beszélhetünk, ha minden társadalmilag elsődleges jószágot, szabadságot, esélyeket, jövedelmet és vagyont egyenlően kell elosztani, hacsak egyes javak vagy valamennyi jószág egyenlőtlen elosztása nem szolgálja a legkevésbé kedvező helyzetű személyek előnyét.

4. A szociálpolitika alapelvei

1. Abszolút és relatív biztonság

Az abszolút szociális biztonságon olyan fogyasztási szint biztosítását értjük, amely a társadalom valamennyi tagja számára garantált.

A relatív szociális biztonság azt az igényt fejezi ki, hogy a munkaképesség elvesztésekor a család életszínvonala ne süllyedjen túlságosan nagyot. Erre nyújt megoldást a társadalombiztosítás.

2. Megelőzés és utólagos korrekció

A megelőzés vagy prevenció azt jelenti, hogy elejét vesszük a rossz helyzet kialakulásának. Minden olyan szociálpolitikai beavatkozás, amely képessé teszi az embereket saját sorsuk alakítására, preventívnek tekinthető. Korrekció esetén a kialakult rossz helyzet káros következményein próbálunk segíteni.

3. Integráció és szegregáció

Az integráció beillesztést, beilleszkedést jelent. Példát jelenthet hazánkban a roma népesség beillesztése a többségi társadalomba.

A szegregáció elkülönülést, elkülönítést jelent. Erre példa amikor egy település jobb módú lakói a zöldövezetben kezdenek építkezni.

4. Normativitás

Azt jelenti, hogy az állami támogatás feltételei és mértékei jogilag szabályozottak. A szociális juttatás jár a polgárnak, ha a jogszabályban előírt feltételeknek megfelel.

5. Diszkrecionalitás

Azt jelenti, hogy a szociális támogatás odaítélése az állam vagy a szociális ügyintéző hatáskörében van. Hátránya ennek, hogy az ügyfél számára nem kiszámítható.

6. Univerzalitás és szelektív elosztás

Az univerzalitás a szociálpolitikában azt jelenti, valamely termék, szolgáltatás mindenki számára feltétel nélkül jár. Ilyen az állampolgári jogon járó egészségügyi ellátás.

Az ellátások jelentős része azonban nem univerzális, hanem elosztásukkor kiválasztás, szelekció érvényesül. A szelektálás mindig tudatos megkülönböztetés. Ha a megkülönböztetés nagyon hangsúlyos diszkriminációról beszélünk.

Pozitív a diszkrimináció, ha külön előnyt nyújtunk valamilyen hátrány kompenzálására (ilyen például roma családoknak nyújtott kedvezményes lakáshitel). Negatív diszkriminációról akkor beszélünk, ha egyes csoportokat valamilyen kritérium mentén hátrányosan különböztetnek meg.

7. Köz-, magán-, és vegyes finanszírozás

A magánfinanszírozás azt jelenti, hogy a termék vagy szolgáltatás finanszírozója általában azonos (például, ha valaki a munkájáért pénzt kap és a pénzből a piacon vásárol).

A közfinanszírozás esetében a közpénzt ad a fogyasztónak, hogy abból szolgáltatást vásárolhasson a piacon.

Vegyes a finanszírozás akkor, ha a fogyasztó és közfinanszírozó is hozzájárul a szükséglet kielégítéséhez (például gyógyszerzsükséglet kielégítése, melyhez a fogyasztó és az egészségbiztosítási alap is hozzájárul).

8. Szubszidiaritás

Latinul kiségitőt, támogatót jelent. Azt jelenti a gyakorlatban, hogy a döntések ott és olyan módon születnek, ahol a leginkább érintettek és érdekeltek jelen vannak.

9. A kevésbé választhatóság elve (less eligibility)

Azt fejezi ki, hogy az ellátásokat úgy kell kialakítani, hogy kevésbé legyen érdemes választani az élet vitelének azt a módját, hogy a megélhetés alapja nem a saját erőfeszítés, munka, hanem a támogatások igénybevétele legyen.

5. A családok számára biztosított családtámogatási ellátások, pénzbeli és természetbeni szociális juttatások

Ezek azok a támogatási formák, amelyek segítik a családokat akkor, ha rendkívüli élethelyzetbe kerülnek, vagy megélhetésük, lakhatásuk időlegesen lehetetlenné válik.

A családi támogatások formái:

Családi pótlék:

A jogosultság köre összetett: jogosult a vér szerinti szülő, örökbefogadó szülő, nevelőszülő, gyám a tankötelezettség megszűnéséig; jogosult saját jogán a tanulmányokat folytató nagykorú személy.

Saját jogon jogosult családi pótlékra az, aki:

- 18. életévét betöltött, tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy
- Közoktatási intézményben tanulmányokat folytató nagykorú
- Akinek mindkét szülője elhunyt
- Akinek a vele egy háztartásban élő hajadon, nőtlen, elvált vagy házastársától különélő szülője elhunyt
- Aki kikerült az átmeneti vagy tartós nevelésből (gyermekvédelmi gondoskodásból)
- Akinek gyámsága nagykorúvá válása miatt szűnt meg
- Aki a családi pótlékra jogosult szülővel, személyel nem él egy háztartásban

Gyermekgondozási segély:

Jogosult a szülő, nevelőszülő, gyám, gyám a gyermek 3. életévének betöltéséig.

Gyermekgondozási díj:

Jogosult a szülő, ha a gyermekgondozási díj igénylését megelőzően két éven belül 180 napon át biztosított volt. A terhességi – gyermekágyi segély lejártát követő naptól a gyermek 2. életévének betöltéséig jár.

A szociális juttatások formái:

Pénzbeli ellátások:

- Rendszeres szociális segély: a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező, hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek részére nyújtott támogatás.
- Lakásfenntartási támogatás: normatív alapon jogosult az a személy, akinek háztartásában az egy főre jutó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150 % - át.
- Átmeneti segély: a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére állapítható meg.

Természetbeni ellátások:

- Természetbeni ellátás különösen az élelmiszer, a tankönyv, a tüzelő segély, a közüzemi díj, illetve a gyermekintézmények térítési díjának átvállalása, valamint a családi szükségleteket kielégítő gazdálkodást segítő támogatás.
- Közgyógyellátás: a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapot megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentésére közgyógyellátási igazolvány adható ki.

ÖSSZEFOGLALÁS:

Nyilvánvaló, hogy az anya egyedüli állandó jövedelemforrása a gyermekek után járó családi pótlék. Ez pedig önmagában kevés a család élelmezésére, a közüzemi díjak fizetésére. Amennyiben lojális az önkormányzat a törvény által adható pénzbeli és természetbeni juttatások részben segíthetnek. Ezek mellett ma már nagyon fontos a civil szektor megkeresése, a helyi vagy városi gyermekjóléti szolgálatnál érdeklődni kell tudnak-e olyan civil szervezetet ajánlani, amely bármilyen formában segíteni tud a bajbajutott családon.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Tekintse át, hogy mely állami és nem állami szerv, mely célok, és alapelvek mentén tud segíteni a bajbajutott családon!

MUNKANYELV

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Írja le, melyek a jellemzői az államigazgatási szerveknek?

Sorolja fel, melyek a jellemzői az önkormányzati közigazgatási szerveknek?

2. feladat

Írja le a közigazgatási eljárás alapelveit!

Írja le, hogy mi a szociálpolitika és mikor működhet?

Írja le a szociálpolitika céljait!

Sorolja fel, milyen értelmezései vannak a szociálpolitikának, jellemezze őket?

MUNKANYELVI ANYAG

Írja le, ön hogyan értelmezi a szegénységet!

Írja le a szociálpolitika megközelítési szintjeit és jellemzőiket!

Sorolja fel, kik lehetnek a szociálpolitika szereplői!

Írja le, mi a jóléti pluralizmus?

---

3. feladat

Sorolja fel a szociálpolitika értékeit és jellemezze őket!

MUNKANYAG

Sorolja fel a szociálpolitika alapelveit!

Sorolja fel, milyen formái vannak a családtámogatásoknak?

Sorolja fel, milyen pénzübeli és természetbeni szociális ellátásokat ismer?

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A közigazgatás egy szervrendszer, melynek feladata a törvényhozó szervek által meghatározott feladatok végrehajtása.

A közigazgatás rendszeréhez tartozik az államigazgatás.

Az államigazgatási szervek a jogszabályokban meghatározott feladatokkal rendelkeznek. Önálló a döntési jogkörük.

Az államigazgatási szervek élén egyszemélyi felelős vezető áll.

Önálló költségvetéssel rendelkeznek.

A kormány irányítása alatt állnak.

Az önkormányzati jogok a helyi választópolgárok közösségét illetik meg.

Önálló döntési jogkörrel rendelkezik.

A lakosság által választott vezető irányításával működik.

Működését a törvény keretei között maga határozza meg.

Költségvetését önállóan határozza meg.

Működéséhez saját vagyonnal rendelkezik.

Nincs felettes szerve.

Feladatai ellátásához törvényben meghatározott hatáskörrel rendelkezik.

2. feladat

A hatósággal támasztott követelményeket alapelvek határozzák meg. Ilyenek például: Törvényesség elve.

A hatáskört az egyedi ügy sajátosságaira tekintettel gyakorolja.

A hatáskör gyakorlásával nem élhet vissza.

Szakszerűség, egyszerűség, gyorsaság.

A szabad bizonyítás elve.

A hivatalból való eljárás elve.

Költségtakarékos eljárás.

Elektromos ügyintézés ösztönzése.

A szociálpolitika az állam és az állampolgárok közötti viszonyok intézményesülése.

Intézményesülnék kell lennie.

Egyik szereplője az állam, a másik maga a közösség.

A finanszírozás formája szolgáltatás, működtetés, szabályozás is lehet.

A szociálpolitika célja a szükségletek kielégítése.

A szükségletkielégítés általában közügy.

A szociálpolitika az állami újraelosztás eszközeivel fedezi a szükségleteket.

A fogyasztás és az elosztás területén működik.

Szociálpolitikán kezdetben a szegénység enyhítésére szolgáló "csillapítószerkes összességét" értették. Kialakulása időszakában a szociálpolitikát a munkáskérdéssel azonosították. A szociálpolitikán azoknak a beavatkozásoknak és intézkedéseknek a rendszerét értjük, amelyek a munka- és életfeltételek javítására irányulnak. A szociálpolitikai célok végrehajtása több módon lehetséges: állami, társadalmi, üzemi szociálpolitika révén. Az állami szociálpolitikát az a felismerés hozta életre, hogy a munkaviszonyokból eredő feszültség a kapitalizmusban az állam érdekeit, sőt magát az állami létet is veszélyezteti. A társadalmi biztonság fogalmába a szociálpolitikai intézkedéseknek az a komplexuma tartozik, amely nem annyira közvetlenül az életkörülmények javítására, hanem inkább az életkörülmények rosszabbodását előidézö veszélyekkel szembeni oltalmazásra irányul. A társadalmi biztonság felfogható a szociálpolitika egyik céljaként is.

Milyen értelmezései vannak a szociálpolitikának, jellemezze őket!

A leíró közigazgatási felfogás (pragmatikus megközelítés) felsorolja a szociális közigazgatáshoz tartozó ágazatokat, és ezek együttesét tekinti szociálpolitikának. A szociálpolitika egy cselekvési mező, melyben történelmileg kialakult intézmények működnek. Eszerint ide tartozik az egészségügy, közoktatás, jövedelemprogramok, társadalombiztosítás, segélyezés, lakáspolitiká, szociális szolgáltatások. Újabban ide sorolnak bizonyos munkaügyi szolgáltatásokat (munkaerőközvetítés) és a környezetvédelem egy részét is. Az intézmények besorolása itt nem elvi, hanem gyakorlati alapon történik, bizonyos közös vonások megléte alapján. Ezek: Jelentős állami szerepvállalás-az állam rendeletileg, törvényileg szabályozza, közpénzekből finanszírozza ezen intézmények működését, vagyis a szociálpolitika a redistribúció (központosított jövedelem-elvonás és újraelosztás) területén működik. Az ide sorolt intézmények az állampolgárok egyénekre is lebontható szükségleteit elégítik ki, a lakosság jólétét szolgálják (ezért nem sorolják ide például az úthálózat- vagy közterületek fenntartását).

Összegezve: a pragmatikus megközelítés a szociálpolitikához sorolja azokat az intézményeket és cselekvési rendszereket, melyek az állampolgárok meghatározott szükségleteit a piac megkerülésével elégítik ki, részben vagy egészben közpénzekből finanszírozottak.

A funkcionalista megközelítés szerint szociálpolitikára a társadalmi együttélés zavartalanságának biztosítása érdekében van szükség. Alapvető kérdése: milyen társadalmi funkciók betöltésére jöttek, jönnek létre szociálpolitikai rendszerek. A hangsúlyt a változó társadalmi funkciókra, diszfunkciókra, az ezek feloldását célzó eszközökre helyezi. A szociálpolitika célját a mindenkori status quo fenntartásában látja, melyet a szükségleteket kielégítő intézmények létrehozásával, kialakításával értek el. A kapitalizmus fejlődésének eredménye a modern szociálpolitika: a gazdasági változások társadalmi változásokat indukáltak, a tőkés intézmények óhatatlanul megfosztották az elérhetőségektől azokat a rétegeket, amelyek a piacon nem tudtak érvényesülni, tömegessé vált a gazdasági berendezkedésből adódó szegénység, új problémák jelentek meg, mint bűnözés, járványok, lakásínség. Veszélybe került a társadalom újratermelődése és integritása, aminek eredményeként kialakultak azok a rendszerek, intézmények, amelyek átvállalták a korábban lokálisan ellátott feladatokat.

Összegezve: ez a meghatározás a funkcionalista társadalomelmélethez kapcsolódik. Fő szempontja a szociálpolitikai tevékenységek értékelésénél, hogy azok mennyiben járulnak hozzá a társadalom zavartalan működéséhez, az integráltság megőrzéséhez, az adott strukturális viszonyok újratermelődéséhez.

A strukturális megközelítés szerint a szociálpolitika szerepét az állam strukturális feszültségeiből származó konfliktusok oldásában határozza meg. Hasonlít a funkcionalista megközelítéshez, azonban nemcsak a szükségleteket vizsgálja, hanem azt is, hogy ki vagy kik döntenek el, hogy milyen igények kielégítését kell a szociálpolitika hatáskörébe utalni. A szociálpolitikát strukturálisan meghatározott folyamatként, az állam és az állampolgárok közti változó viszonyként értelmezi. Eszerint a szemlélet szerint a történelmi fejlődést a tökéletes rendszerekben jelentkező társadalmi feszültségek indukálták (eleinte a munkások, majd később más csoportok is kivívták a szükségleteik elismerését). A társadalom a jóléti redistribúció körének növelését, és a hozzáféréshez való jogosultság kiszélesítését követelte. Így megnőtt azoknak a szükségleteknek a köre, melynek kielégítése kikerülhetett az árukapcsolatokból (ezt a folyamatot nevezzük árutlanításnak). Mindig az adott társadalom gazdasági-, társadalmi fejlettsége, értékrendje, erőviszonyai határozzák meg, mely szükségletek árutlanítását vállalja a közösség, illetve az állam. Mivel a rendszer dinamikusan változik, szükségszerűen változnak a szociálpolitika határai is, ezért egy olyan szociálpolitikai rendszerre van szükség, mely képes a konfliktusokat rugalmasan kezelni, s változtatni az új szükségleteknek megfelelően.

A szociálpolitika egyik sarokköve a szegénység értelmezése. Szubjektív és objektív szegénység közti különbség, hogy az előbbi a személyben rejlő okok miatti állapotok (pl. szegénység testi fogyatékoság miatt), az utóbbi viszont a gazdasági-társadalmi helyzettel összefüggő állapot (pl. szegénység munkanélküliség miatt). A szegénység tekintetében abszolút és relatív szegénységről beszélünk. Abszolút szegénység az, ha a jövedelem nem elégséges az egészségi-higiéniai szempontból lényegesnek minősülő szükségletek fedezésére. Relatív szegénység az, ha a jövedelem az adott társadalmi helyzetben csekély a társadalmi átlagjövedelemhez képest.

Makroszint: a társadalom egészét átfogó, állam és társadalom közötti viszonyra utal.
Mezoszint: a két szint közötti szervezeteket, intézményeket, s az ezeken belüli kapcsolatrendszereket jelenti. Több részterülete van, melyek a helyi és központi állam munkamegosztása, piaci vagy nem piaci szervezetek bevonása az állami szociálpolitikai feladatok megoldásába, különféle gazdálkodó szervezetek humánpolitikája is ide tartozik.
Mikroszint: egyéni vagy családi szint, személyközi kapcsolatok, szociális munka, kisközösségi segítő hálókat jelent.

Alakítók: lehetnek belföldiek és külföldiek, egyének és családok, formális szervezetek, alkalmi lobbyk, kapcsolati hálók (informális csoportosulások), települési önkormányzatok, funkcionális önkormányzatok (társadalombiztosítás, kisebbségi önkormányzat), állam

Hatalmi helyzet szerint az alakítók lehetnek: döntéshozók, döntés előkészítők, pénzt-szolgáltatást adminisztrálók, pénzt-szolgáltatást nyújtók, nyomásgyakorlók

Az alakítók tagolása lehet: életkor szerint, nemek szerint, gazdasági aktivitás szerint (aktív-inaktív), egészségi állapot szerint, társadalmi struktúrában elfoglalt hely szerint

A különböző társadalmi szintek, az ahhoz kapcsolódó szervezetek vagy intézmények közötti szociálpolitikai munkamegosztást jelenti.

3. feladat

Szabadság A szabadság teszi lehetővé a választást, azt, hogy az ember saját sorsát formálhassa. A szabadság lényegéhez tartozik a kényszermentesség. A szabadságnak azonban mindig vannak korlátai. A pusztító, másokat szabadságuktól megfosztó szabadságértelmezéssel szemben azt mindenki elfogadja, hogy az egyén szabadságának korlátja a másik hasonló mértékű szabadsága kell, hogy legyen.

Egyenlőség Az egyenlőség jelenti az életesélyek, a feltételek, a bánásmódok egyenlőségét. A fizikai életesély azt jelenti, hogy az egyes társadalmi csoportoknak milyen eltérő esélyeik vannak arra, hogy bizonyos életkort megéljenek, lehetőleg minél egészségesebben. A társadalmi életesélyek azt fejezik ki, milyen lehetőségei van az egyes csoportok tagjainak arra, hogy valóságosan, ne kényszerből, szabadon válasszanak maguknak sorsot. Beszélünk kell a kimenetek egyenlőségéről is. E szerint akkor igazságos egy társadalom, ha annyira biztosítja a rosszabb helyzetűek hátrányainak kompenzálását, hogy végül is a jó helyzetűekkel azonos valószínűséggel érnek célba az élet bármely területén.

Szolidaritás Testvériséget, összetartozást, kölcsönös segítséget jelent. A szolidarisztikus közösségek általában valamilyen együttes érdek mentén szerveződnek, s e közösségek valamilyen áldozatra is hajlandók a közös érdekért, a közösség erősítéséért. Noha a mai társadalmakban az önzetlen segítség nem halt ki, sokan gondolják úgy, hogy túl kevés van mindebből. Sajnos nem megfelelő a nemzetek közötti szolidaritás.

Tolerancia A másság elfogadását, a mássággal szembeni türelmet jelenti. A tolerancia bonyolult, ellentmondásokkal terhes problémákat vet föl. Ezek közül az egyik legnehezebb, hogy lehet tolerálni azokat, akik maguk is intoleránsak? Például van-e joga egy intoleráns szektának panaszt tenni, ha őt nem tolerálják?

Igazságosság Magában foglalja a jótékonytságot, a caritást, és jelent elosztó igazságosságot, amely a javak elosztására vonatkozik. Igazságos az, ami a társadalom jóléte számára hasznos. Vannak akik szerint igazságos az, ami a társadalom jóléte szempontjából hasznos. Az elosztás akkor optimális, ha nem változtatható meg úgy, hogy senki ne járjon rosszabbul. Társadalmi igazságosságról akkor beszélhetünk, ha minden társadalmilag elsődleges jószágot, szabadságot, esélyeket, jövedelmet és vagyont egyenlően kell elosztani, hacsak egyes javak vagy valamennyi jószág egyenlőtlen elosztása nem szolgálja a legkevésbé kedvező helyzetű személyek előnyét.

Abszolút és relatív biztonság, megelőzés és utólagos korrekció.

Integráció, szegregáció, normativitás.

Diszkrecionalitás, univerzalitás és szelektív elosztás.

Köz, magán és vegyes finanszírozás.

Szubszidiaritás, kevésbé választhatóság elve.

Családi pótlék.

Gyermekgondozási segély.

Gyermekgondozási díj.

PÉNZBELI:

rendszeres szociális segély

lakásfenntartási támogatás

átmeneti segély

TERMÉSZETBENI:

élelmiszer

tankönyv

tüzelő segély

közüzemi díj átvállalása

gyermekintézmény díjának átvállalása

közgyógyellátás

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, Szociális Szakképzés Könyvtára

Budapest, 1997.

Önkormányzati szociálpolitika, Jegyzet Debreceni Egyetem, 2008.

Ferge Zsuzsa: Szociálpolitika és társadalom, Szociális Szakképzés Könyvtára

Budapest, 1994.

AJÁNLOTT IRODALOM

Ferge Zsuzsa: Elszabaduló egyenlőtlenségek, Szociális Szakképzés Könyvtára

Budapest, 2000.

Susan Charles–Adrian Webb: Szociálpolitika gazdasági megközelítésben

Szociális Szakképzés Könyvtára, Budapest, 1996.

Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv, KJK–KERSZÖV Kiadó

Budapest, 2001.

Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Osiris, Budapest, 1997

A(z) 1868–06 modul 002–es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 761 01 0000 00 00	Csecsemő- és gyermeknevelő- gondozó
54 761 02 0010 54 01	Gyermekotthoni asszisztens
54 761 02 0010 54 02	Kisgyermekgondozó, -nevelő
54 761 02 0100 33 01	Gyermek- és ifjúsági felügyelő
54 761 02 0100 31 01	Házi időszakos gyermekgondozó
33 761 01 0000 00 00	Nevelőszülő

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKANYELV

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató